

Леча Абдулаев - НОХЧИЙЧОЬ СУНА ЛЕЗНА

Мохк ларар кхерч ларар дуй хуучаърца йина ас сайн ойланаш. Дуьненах ойла мел йозу, Дала тоьхна доза ца дохош, суна сийлахь хир ду нохчийн дош, нохчийн кхерчан чхараш. Ца хуьлчу даьлча боху ойла а хуьлу. Ца хуьлчу даьлча, догдуьллу. Догдиллар дуьненан хьесапаш дар ду: кхерч-мохк а, воI-къам а. Ткъа хIетталц сан деза а, лара а хIума ду, цундела ду сан ДегIаста, Нана-Нохчийчоь олучохь гуттар а деза-дезна мета лаза-лезна. И синхаам бевзачу дегнашна хьаша хила там бу сан могIанаш.

Цуьнан байташ ешча хаало и дешнаш эрна аьлла доций.

БIаьргашна гинадерг ца гина техьа?
Лергашна хезнадерг ца хезна техьа?
ХIумма а ца хила, боху соь, дехьа.
ХIумма а ца дисна, боху соь,сехьа.

Уьншаре заманах сахьт а ца догIу.
Дуьненан хьакхлагIех* тIулг а ца богIу.
«Къоначу» миллатан** векална - суна,
Дуьнено шерет деш, дакъа ца догIу.

Историн юкъярчу кхетаман декъехь
Сан ойла цхьалха ю, тевжийла йоцуш,
Коьрта кIел изс доцуш, пана ду хьекъал.
ХIу доцуш, асар а дала йиш йоцчу
Кху лаьттахь хIу доцуш ваьлла ву пекъяр.

«Къоначу» миллатан векална - суна
Дехкина дозанаш, хIиттийна керташ.
ДIаекъа! Есалла юьту ас шуна.
Эрна ду заманна керташ ян гIертар-м.

Адаман*** хIу тIера вогIуш ца хилча,
Маймалах ваьлла а ваьлла ца хилча,
Дуьненан «верасаш», схьадийца суна:
Муьлхачо дIавийна ваьлла ву Леча?..
«Ахарна», «арарна», шайн ял дIаэца!

2002 шо

Хъан йи хьо, Нохчийчоь,
Хьуна дай хIитта,
Хьо оьшурш, цаоьшурш
Бохуш, нах литта?

Мила ю хъан нана,
Мила ву да а?
Мила ву, хьо екъна,
Кхаьчна верг дакъа?

Мила ву гергара,
Мила ву хийра?
Мила ву каш хъарам
Хъан лаьттан кийрахь?

Мила ву юкъархо,
Хьуна тIевало?
Муьлш бу и устазаш,
Хьо еза Iамо?

Мила ву уьш эшнарг,
Хъан сих са дага?
Мила ву уьш лехнарг,
Хъан сих са къага?

Милла а ву, амма вац
Шарипан Леча.
Цхьа а вац цунна дарс
Хьеха я эца.

Суна ца эшна хъан
Дозаллийн дареш.
Сан дог ов хилла хъан
Эшамийн, дарийн.

Суна хьо, Нохчийчоь,
Еза ца езна,
Эша а ца эшна –
Суна хьо лезна!

1998 шо

Доладан мостаҒа воцуш,
Ма байлахь йиси хьо, Нохчийчов!..

Къилбехьа ерзор а доцуш,
ТІехь йоккхуш Делан цІе йоцуш,
ГІурбанна, мархина доцуш,
Къиз леш ю, къиз юьйш ю Нохчийчов.

Когаш тІехь лаьттачохь тІера,
Каетташ, дилхаш схьадохуш,
Хьо дийна йоллушехь юурш
Махьарна муьлш бу хьан, Нохчийчов?!

Турпалша туьран ка хьоькхуш,
Мехкарша тийжамца ялхош,
Наноша доІица йоьхуш,
ХІонсанна хьуо йоккхуш юйла
Хаьарий, моьттурий хьуна,
МостаҒа доллара ваьлла,
Да воцуш йисна сан Нохчийчов?!

04.98 шо

Гур ду вай, гур ду...
Ткъа хІинца хилларш ма дийца.
Ахь лайнарш балица, цІийца
Ас кху сайн яьІни тІе ийци...

Гур ду вай, гур ду...
Кхачор бу дуьненан хьовзам,
Чекхдевлла, долчун хьакъ довззал,
Хетарийн, моттарийн ловзарш....

Гур ду вай, гур ду...
Вай вовшийн эшо я толо,
Кхин некъ ца бисинчохь боло,
Цадевзарш санна, тІехдовла,
Гур ду вай, гур ду...

И хир ду самах я гІенах:
Дуй кхийларх дуьнене Делах,
Вайн кхиа хІума доцчу хенах...

Гур ду вай...
Гур ду...

Сан белшаш-м турпал ца хин яй,
Устазийн хъекъал-м ца хин дай,
Амма цу мукъамехъ индойн
Дог ду сан шун къинна доьлхуш.

Бераллехъ ас йохайина
Ненан наб ю суна йоькхуш
Сайн даго: набарна тийна
Минот яц цо соьца йоькъуш.

Бер санна, и самадуьйлу.
Наб цунна ма хъарам хилла-кх!
И 1ехо - ца хаьа туьйра,
Я дижо - аганан илли...

И кхин дуьне хуьлу техъа,
Кхин стаг хуьлу техъа хьо?..
Иза цхъанхъа генна дехъа
Дуьсу, вуьсу сехъахъ хьо.

Гатло т1аккха кийра готта,
Дагна хала хорам бо.
Шийла хуьлу вижна мотт а,
Маьлхан бода корехъ го.

Вижа лууш воцчу хьуна
Г1ан-набаро ишттачу
Дуьне къахьдо, воккхий шунах -
Кху вахарца вицлучу.

Самах цкъа а гина доцург,
Самах цкъа а хуун доцург,
Самах цкъа а карон доцург
Карош доцчу вуьгу хьо.

Самавалар, валар санна,
Хъан доьхъало йоцуш ян,
Велларг дийначарах санна,

Г1енах воккхуш, кхочу т1е.

Т1аьххьарлера дегайовхо,
Т1аьххьарлера т1аьхьало
Санна, ларъеш, г1енан йовхо
Ахь г1айби к1ел д1ахьульо...

1989 шо

1илманна гергахь, 1индаг1ан
маь1на даккхалур ду.
Амма суна ца тоьа
1индаг1ехь 1индаг1 бен цагар.
Суна, и адман делахь,
адман б1аьргаш ган лаьа;
ц1ийнан делахь -
цу ц1ийнан кораш.
1илманан тоьшаллаш к1езга ду,
1индаг1ан цхьа бос бен
х1унда бац бохучух
со кхето.
Тешо-м - х1етте а.
Суна 1индаг1ехь беснаш ган лаьа,
суна ган лаь
сийна б1аьргаш долчу йов1ан
сийна б1аьргаш...

1999 шо

Буйсий бен, суна х1ун дисна!
Амма и а цхьа юхъхьайолу:
Сан цигахь цхьаь дисча санна,
1уьйренна сихлой, чекхйолу.

Ца вуьжуш, и яхъян г1урту,
Цунах а ца хуьлу г1оле:
Д1авижча, ган тарло г1енаш
Сан т1ома к1елара довлу.

Илли бен, суна х1ун дисна.
Г1енаш бен, х1ун дисна суна!

Йиш юй, ткъа, цхъанна т1екхиа,
Т1аьхъа ца вуьсуш вукхунна?

Сан иллий, г1анний - ши эмгар,
Бац церан барт хилла болуш:
Совца набкхеташ дац илли,
Совца г1ан сама ца долу.

Мархина г1аьттича санна,
Т1аьхъ-т1аьхъа яцло хьо, буьйса:
Иллица яъал хьо хилча,
Г1енашца яа ца юьсу.

Яхлохъа, яхлохъа, буьйса,
Некъаш сох тоххарехъ дисна.
Ойлаян хьо оьшу суна.
Ойлий бен, суна х1ун дисна?..

2002 шо

Абдулаев Леча

Суьйре

Билхина б1аьргаш санна,
Ц1ийлуш, чубузу малх.
Ц1абоьрзу бажца цхъаьна
Бежа дуьхъал бахна нах.

Жа, бажа къехка ж1аьлех.
Жах, бажах къехка бер.
Бажа бог1учу роже даьлла
Юьртахойн лелар, 1ер.

Чуерзале йолу кет1а
Х1ора ков-кертан 1а...
Аьхкенан маьрг1аже меда...
Биц ца лун туьркан чам...

Ма-хуьллу сецаш кет1ахъ,
Хьогах ладоег1у ас.
"Садайна, чуван кхета!" -
Ца кхойкху ненан аз-м.

Х1озхожкургца сан х1еттехь тилла.
Бажа кѣехкош, хихкина х1оз...
Хьо юха дуург ца хилла,
Бералла - мерза моз.

Хетарехь, суна хьо гина
Кхочуш ца хуьлучу гIенах.
Я охIла волучо дина
Агар ду хьо хьармин пенан.
Суна хьо цкъа а ца гина.
ХIинца гар а гIан хила мега.
Хьуна ас ши бIаьрг хаббина,
ГIораш дIадовьжина деган.
Хьан Iора хазалла хета
Хьеревен шайтIанан бала.
Тамаш бу-кха, хьох бIаьрг
кхетахь,
Ламаз карара ца далахь.
Демах букъ кIайбеш1 бен
новкъа
Ца валлал кхерам бу арахь -
Велларг а вийр волу шовкъе
Хьан Iеса куьцаш, хьан амат.
Дика ду лаьттахь тIехтилла
Керстанийн цIерш яьгна
хенаш.
Хьол бен, кхин бехке ца хилла
Цу цIергахь дагийна
«гIемаш».

Абдулаев Печа

* * *

Къадерг-м со вара,
Хета-м хьох хета.
Сайна хьо езарх
Кхета ца кхета.

Хьуна суо везарх -

Кхета цу цхъаннах...
Хьуна суо везарх,
Чохь йийбар санна...

Механ буьххьехь -
хин тІадам...
Ма кѣа ду хъан,
ма кѣа ду:
Хин тІадам бу, хьобга хаттахь,
ХІорд, ткѣа механ юьхьиг -
латта.
Ма моттахъа
мотта а,
Хадо санна,
хотта а
Атта хуьлу уьйрийн хьаса
Я, ян санна, - ерзо вас а.

«Тѣарш» схъахаззал
лелха и
Деган
гІура-ангали.
Дохлур дац и, чІурам
хІотторх, -
Дог ду даим деган гІорттор.

«Кѣарш» схъахаззал
лелха-те
Дагах яьлла
сийна цІе.
Дагна орцах дог ца далахь,
Йовр яц и цІе, хІорд тІебалорх.

Собарделахь жимма-тІамма.
Чекхдер ду вайн «там», «цатам» а...
Кийчча,
хаьдда,
чухьада...

Суьлхъа синтем бу сан,
Собар чІагІо ю сан.
ХІокху Нохчийн махках
Вахар важап* ду сан.

Мехаш лан а ву со.
Дарцаш лан а ву со.
ХІокху Нохчийн махкахь
Виса, ван а ву со.

Чийжийн** тоьар бу гІов.***
Эрзан тоьар бу тхов.
ХІокху Нохчийн махкахь
Дала делларг ду пхьор.

Кошан лахьтанан бен,
Ножан упханан бен,
ХІокху Нохчийн махкахь
Мукъ бац ца вита Іен...

Суьлхьа синтем бу сан.
Собар чІагІо ю сан.
ХІокху Нохчийн махкахь
Валар важап ду сан.

Л.Ш. Абдулаев

***Декхар.
***Стаммий серий, гІуркхаш.
***Пен.

ЦІеяхнарг,
цІейоьжнарг -
могІарехь гора:
цІе яххал цІе йоцург,
цІе йожжал бехк боцург.
ЦІе яххал цІе ериг,
цІе йожа хьакъ вериг
цІерш йийца хІуьттучу
рогІехь ца гора.

Л.Ш. Абдулаев

ПІелгийн изс мерзашна зийза,
ПІелгийн изс чолакхчу куьйган.
Да воцу жІаьла ду цІийзарг
Даьгначу ков-кертан уьйтІахь.

БІаьргийн изс серлонна зийза,
БІаьргийн изс - девллачу БІаьргийн.
Хедаш яц гІайгІанийн гийзиг.
Соцуш бац хьовзамийн БІагор.

Деган иэс уйрашна зийза
Некхера даьккхинчу деган...
Цхъажимма сатоха деза.
Дагна ша дицдала мега.

Л.Ш. Абдулаев (2001 шо)

Ца лаъа, шийла ду ала,
шийла делахь а, и беттаса.
Цул шийла нур, цул а пана
оцу хъан корера кхетта схъа.

Ца лаъа, гена ю ала
некъаца шу боцу и анайист.
Цул а гена ду, цул а ана
цкъа хьоьца ас дуур аьлла ирс...

ХІун до хІинца юхахъежна?
Воьдург хецца ваха веза,
Я дІакхочур, я цакхочур –
ДІавахар бен, коьрта доцуш.

Къаьсташ хІитто кепаш лелош,
Ма ца оьшу-кх бІаьргхиш ледо.
Дита доьгІнарг дита деза-кх.
Дицдан хъакъдерг дицдан деза.

Ткъа дІадахнарг мерза хета.
ДІаваханчух дика кхета,
Ахь со, хІай, мерза накъост,
Ва, сан уггар дика накъост,
ДІаваханчун дарже ваккха...
Цхъа тов суна и кхаж-дакъа.

1995 шо

ДІаваьлла вала ма воллу.
Корашна бІаьргаш бицбелла,
НеІаршна куьйгаш дицделла,
Некъашна когаш бицбелла,
Чохь висна вала ма воллу.

Куьзганаш харцъоьхьуш долчу

Кху махках лечкѣа юѣхь-сѣбат.
Йилбаз-мохь ямарта болчу
Кху махках кѣехка мохь-орца,
Шех хила кхѣруш кѣа-гІийбат.

Стиглахь дерг лекха ца хета,
Лаѣттахь дерг деза ца хета,
Юкѣархой товш боцчу махкахь
Дохьѣйтург кост а ца хета,
Баѣккхинарг кхаѣ а ца хета.

Шех хилла тІехѣаѣлла ѣѣдург,
Ша-шена ца ѣѣзаш сеѣа.
Ойланийн хѣда тай-туѣйдарг.
Ясталуш ю дѣган уѣйриг.
Са гІурту
*****ша-шен дІахеѣа...

1996 шо

Мѣчахь ю хѣо, мѣчахь ю хѣо хІинѣа,
Сох ѣѣйийлла маѣахлера йоІ?
Мѣчахь кхачий сан сийлаллин риѣкѣа,
Мѣчахь тий сан дѣган йилбаз-мохь?

БІаѣргаш дуѣйхи, жѣвхІарш даха Іана,
Со схѣагулѣан хѣо ма ца тоѣи.
Сох ѣѣйийла хѣо йиѣѣлѣахѣана,
Со дуѣне ѣѣѣаха ѣиѣѣли...

ѣкѣа маѣѣа а хІун хир-м, хааѣ, тахна
Сан бІаѣрхи ду, сеѣа бІаѣрга бахна.
ѣхѣа тер-мера хІума-м даѣ, ѣай даха,
Ас, ѣхѣа-а ѣисѣа, даккхий синош даха.

ѣкѣа маѣѣа а хІун хир-м, хааѣ, амма
Ас халонийн ѣа до пусар, хам а, -
ѣа лаялал дагна-м хуѣлу хало,
Шен мах борах хадѣш гѣа халкѣо.

«Хѣо кѣам ма ду!» - халкѣе баѣхнарг ѣай со-м,
«Кѣам хѣлахѣа, - баѣхнарг, -ѣшахь, ѣей а со!»
Амма ас шен сий сѣл лекха дарна,
ѣо кхайкхийнарг, ѣуѣйѣу Кѣабил санна.

Х1ун ду суна дуьсург? 1адда1е со
Моллас дешшалц т1аьххара доьшу еса,
Хезачарна моттцахуург хилий,
Хьожучарца чекхсагуриг хилий?

Х1ан-х1а, со кху мехкан ворх1е дех ву,
Х1ума доцуш юхалуриг дехна,
Сан д1алело неккый,
Йийца ц1ей ю...
Честь имею!

Цабезарийн куьйгаш т1е мел кхийда,
Даймохк хьан бу хьуна,
во1арех жимах вверх а,
верас а
хьо цхьаъ бен воцуш.
Т1ехьахь ма сецалахь.
1ожаллех бехказло яй а
(лахьта дукха готта ду алий,
упха дукха деза ду алий),
т1аьхьа ма висалахь.

Стиглара кхолар д1аяьлла,
хьан кура вежарий, кур аркъал туьйсуш,
махкана верасаш х1уьттучу дийнахь...
(цу декхначу дийнахь)
хьо т1аьхьависалахь...

Цхьаьнца а де тоьлла
Даймохк ма кыйсалахь...

Ша доьрзург дирзина дели,
Кхин керташ ара ма ийза.
Шун кьинош доьрзийла меле.
Со х1инца д1аваха веза.

Лаяттана х1ун бен ду некъаш!..
Некъашна х1ун бен бу когаш!..
Дехийла шу г1оза, декъал.
Шу долчу со кхин ца вог1у.

К1ордийна пачхьалкхаш хийца,

Махкара волуш а воцуш.
Сан х1ума ца дисна дийца,
Дийцаро бале ца лоцуш.

Я деха ца дисна Деле.
Я хъежар ца дисна хъеше.
Лар йовчу новкъа со вели -
Кхин суна т1аьхъа ма хъежа...

Кхин цхъа а къайле цахаарх,
Цхъа къайле хиъна-м ду вай:
Кхе тилла х1ума цаяхънарг
Ц1е Iабо хъажор вац вайх.

Тешавеш Кхоьллинчух тешнарг,
Кхин цхъаь ду вайшиннан ала:
Кхе тилла къинойн дорс эшна,
Кхерам бац - д1аян и алу.

1990 шо

Кагбелла хъан п1елгах буллу
Дашо х1оз. Ах стиглахь бу,
Важа ах, исс г1уй а буллуш,
Хьулбина цхъанхъа бен бу.

Ас бенахь лехна и... Син,
Т1ома бен, лелар а дац.
Ас стиглахь мел лехарх и,
Бата т1е кхачалуш вац.

Бутт буза дика хан ю.
Ца хаьа, тоьар юй-м и...
Хъан п1елгахь кагбелла х1оз
Горгбала доьг1на дуй кхин?..

Кароза ваций со-м, доттагI,
СагIийна дехча, дIаделла
Ас сайна карийна ирс.

Ца хила битна сайн аьтто.
Т1ехъяла йитна сайн езарг.

КІеззиг хьовх, кхаьчнарг цхьа меззиг
Товаш, дІалелла кху лаьттаь.

Кханенга йола ца баьхна.
ДІадахнарг юха ца дехна.
Га дохуш гуонаш ца даьхна.
Чекхваьлла, нийсса дІа вехаш...

Аьтту я аьрру ца ловруш...
Валарх я висарх ца кховруш...
ДІаихна,
цхьа нийсса дІа,
Ца ловруш суо
*****ирсана.

Хан ели суна луьу дош ала,
Дагахьдерг ма-дарра дийца.
И хан дІачекхъели, боху: «Же, вала,
Товар ду, хьайн кьамел хийца».

Ма хала дара-кх
*****кхин шуьга хетта
Бакъ дешан чомах
*****ваьлла со
*****кхетта.

Сайн бакъдерг дийца сан йиш яцахь кхин,
Эр ду ас Іезопа маршонах аьлларг:
- Схьагайта, схьадийца, мичахь ду и -
Бакъ дешан дена аш кечдина Іин!

Хьо воха ма воха,
хІай дика кьонах.
Божина хІун хаьа,
мила ву кьонах?
Кьонахчун куйна тІе
гор-моза а хаа
йиш йоций,
ша кьонах волчунна
*****хаьа.

Пайхамар ваьллачохь цкъа а
Харцпайхамарш эшна бац, боху.
Къонахчун цІе яккхэхь наха,
Къонахчун цІе езарш богІу.

Латта шен семан тІехь мел ду,
Оьшур бац и тералеларш.
Рузбан де лопруш дац мелІун,
Цуьнан болх цкъа а ца хьело.

КІанта дин хьовзочу гонехь
Вирбокъийн ларш гора алий,
ГІайгІане хьо а ма гІолахь.
Дуьненца йохье ма вала.

Жухаргаш пелхьунах лелар
Дуьненан Іедал ду хьуна.
Муьша тІехь белам бу пелхьо-м,
Жухаргийн яхь лело волахь.

2003 шо

Некъ хьехахьа суна:
Вайна хІун дан деза?
Некъ хьехахьа суна -
Къинош меле дерзо.

Некъ хьехахьа, хьайна
Кхин дуьхьал ца кхетта.
Ас некъ лопху, сайна
Къахьдан деган хетарш.

Вайн хетаршца нийса
Нислуш даций дахар-м:
Са ма дита тийса,
Дог ма дита даха.

Іинах воьдучунна
Новкъахь маргІал санна,
Хьо ца оьшу суна:
Сан шераш дІадахна.

Некъ хъехахъа суна -
Хъайн некъах ца кхета.
Дарба дийца суна -
Сайх кхоам ца хета.

Некъ хъехахъа суна -
Хъайн къа меле дерзо.
Некъ битахъа суна -
Хъайна тIе ца верза.

2000 шо

Шекъа а кхачор дац,
кехат а кхин.
Я деган ачонна
тем а бац и.

ДуьххьалдIа садоьIу,
деIа и мел ду;
Iуьйренех, Iуьйкъенех
йисна хан мел ю.

Со ваьлла дIагIур ву,
воьду хан хилла.
Сан аьтту агIонна
хуьлда хьо, илли!

2003 шо

ДIаерзаелахъ хъайн гIайгIа,
буьйсанан са дехьо дерза.
Сан гIенех буьззина гIайба
бу хьуна - сан ойла ерзо.

Ахъ хьоьху и шийла бала
чубита дац хьуна тховса.
Ду хьуна цкъа самадала -
сан гIенийн и маьрша тхьовсар.

2003 шо

Мацъелла хилла и боккъал –
буьйсана бодана боргIал.
Борц санна, дIалахьи болу
седа цо, тIе хи а ца молуш.

Ткъа арахь чIогIа шелбелла
боданна массо а мох а.
Дитташ ца тоъа, уьш дохдан,
боху соь, кораш дIаделла.

КIорал а Iаьржа ю буьйса.
Ша санна, шийла ду мехаш.
Со, цаьрга хьаьжча, ву вехаш –
чоь йоккхуш, кхетта чиркх бу сан.

Арахь мел бисначу мохах
къахеттал дог а ду дийна.
Тховса кху цхьаллехь ца воха,
нийят ду ас дагца дина.

Са а ду Iуьйренга вала
тийса, мел бIарзваларх тховса.
Гуттар а ца хуьлчу далахь, –
ирс-яI-кха! – йиш ю сан тхьовса...

2003 шо

ЦАЕВЗАЧУЪНГА

ТIаьххьара гуш дериг санна,
Тергалдеш хьан цIийлун хьажар,
Ас йина ойла ма йойла
Хьан даго, ва, дашо кIажар!

Ца девзаш, муьрг санна, цIийлой,
Эхьхеташ, ийзалуш догIий,
Девзича, – эхьхетар санна,
Гина ву гIиллакх дIадолуш.

Лараман цIийбалар – гIиллакх –
дIадаьлча, сийлахь ца хилла
Безам а.
Дайна эхь санна,

Кхардамна бисна и хийла.

1998 шо

Заманан эсарш т1еяжкарх,
Маж ца ло изсан г1а-патар.
Тоъа-кха изсан га тахка
Б1аьрнег1ар тоъхна г1ар-тата.

Базанца яхь йича санна, -
Гуттар а баьццара урам.
Хьо хит1а йог1у и хан а
Сецна ю, сурт санна гурахь.

Доху ас, юкъах ма дала,
Изсан г1ан, цхьажимма... кхин а...
Хи эца хьо юхаяле,
Со къона къанвала кхии...

2001 шо

Я аьтту аг1ор г1уо - карор бу т1ом.
Я аьрру аг1ор г1уо - карор ду дов.
Кху Нохчийн бешахь кхин ца кхуьу стом.
Кху Нохчийн туьшахь кхин ца дека зов.

Шен вийца да воцург, да хуьлий, вог1уш,
Шен хала* к1ур боцург пхьа бийца вог1уш,
Кху Нохчийн стиглахь ца хуьлуйту са;
Кху Нохчийн пхьедах** ца доьбуьйту ц1а.

Дависа дела1, хьан, ден тешнабехк.
Ва, ваша виса хьан, вашас бешберг.
Букъ т1ехьа шу лаьцнарг шун нехан ву.
Танг1алкхан г1ант доккхург шун дехо ву.

Хьайн дада виса хьан, х1ай, Нохчийн яхь!
Нана а йиса хьан, х1ай, Нохчийн яхь!
Цкъа а хьан ца хили-кх хьайн нохчийн юьхь,
Цкъа мукъне ца лери хьайн бух, хьайн бохь.

Малх г1отту Малхбале д1алатта шена.
Малх бузу Малхбузе д1алатта шена.

Йогуш юй, йоруш юй бохуйтуш шех,
Сан Нана-Нохчийчоь йогуш ю-кх шен!..

2000 шо

* д1абан

** ламан юрт (кхузахь: кхерч, мохк бохучу маь1нехь)

Г1айг1а

(Узам)

К1ордийна хьо, к1ордийна,
Йоккхур ю хьо вордана,
Даьтта хьаькхна семанна,
Ц1унан серех пен бина,
Цу ворданан ц1а дина,
Хьох цу ц1ийнан са бина.
Г1айг1а, ю хьо г1айг1ане.
Витахьа корта айабан.
Ахь сан дагах х1ун дина?
Ахь сан даг чохь х1у дийна.
1аьржа мархаш гулйина.
1аьржа дог1а дуьйдина.
1аьржа ялта кхийина.
Даар дац хьан кхин, и бен.
Малар - б1аьрхийн туьхий бен.
Тиллар - ножан упхий бен.
Духар - кисин марчой бен.
Лаам - со д1ахьарчой бен...

Г1айг1а, ю хьо г1айг1ане.
Витахьа корта айабан!
Хьо к1ордийна-к1ордийна,
Хьуна ас х1ар дов дина...

2000 шо

Нохчийчоь, сан Нохчийчоь...

(Узам)

Хьан баланаш кхачо ма ца бохку,
Дакъаза ма баларг, Нохчийн Мохк сан.
Хьан г1айг1анийн уьйриг ма бахбелла,

Б1ешерашка и баста ца бели.

Х1ун де хьуна,
Нана-Нохчийчоь?
Х1ун де - лардан
хьан Пхьаьн Кхерчан Доь?..
Сан мажаран бирг1а ц1ий ма елла.
Сан г1аманан дитт а зарз ма делла.
Со эзарза,
кхин эзарза
велла,
Хьох ца къаьста, чекх ца волуш велла.

Х1ун де хьуна,
Нана-Нохчийчоь?
Х1ун де - лардан
хьан Пхьаьн Кхерчан Доь?..
Цхьа шад балла йовлакх юккье таръеш,
Дуьне ма-дду юьтуш къаьхьа лараш,
Хьо идош а со ма дукха лелла.
Хьан баланийн мохь сан бай-м ца белла.

Х1ун де хьуна,
Нана-Нохчийчоь?
Х1ун де - лардан
хьан Пхьаьн Кхерчан Доь?..
Хьан б1аьрхиша б1аьргаш кхачош лаьтта.
Хьан когаш а кхачош бохку лаьтто.

Х1ун де хьуна,
Нана-Нохчийчоь?
Х1ун де - лардан
хьан Пхьаьн Кхерчан Доь?..

Со вийнехь а, цкъа сан ч1ир а йитий,
Цкъа мукъне а машар кхоже битий,
Яха хьажахьа, Нана-Нохчийчоь.
Исс чкъор доккхуш, лахьта к1орга ахкарх,
Суо мел вийнарг воккхуш цец а, акъ а,
Хьан машаран дузуш цхьа б1ешо,
Хьан машарах Маршо хуьлуш ган, -
Цу кошара г1оттур вара-кх со...

Вай дуьнене кхайкхо дукха дисна,

Цхъа чкъор кхиъалц цкъа мукъне букъ нисбан,
Лардан хъажахъа
хъайн Пхъаьн Кхерчан Довь...
Яха!
Яха, Нана-Нохчийчов!

2002 шо

Хетарехъ, суна хьо гина
Кхочуш ца хуьлучу г1енах.
Я ох1ла волучо дина
Агар ду хьо хьармин пенан.

Суна хьо цкъа а ца гина.
Х1инца гар а г1ан хила мега.
Хьуна ас ши б1аьрг хаббина,
Г1ораш д1адовьхкина деган.

Хъан 1ора хазалла хета
Хьеревен шайт1анан бала.
Тамаш бу-кха, хьох б1аьрг
кхетахъ,
Ламаз карара ца далахъ.

Демах букъ к1айбеш бен
новкъа
Ца валлал кхерам бу арахъ -
Велларг а вийр волу шовкъе
Хъан 1еса куьцаш, хъан амат

Дика ду лаьттахъ т1ехтилла
Керстанийн ц1ерш яьгна
хенаш.
Хьол бен, кхин бехке ца хилла
Цу ц1ергахъ дагийна
"г1емаш"

Юха а, со юьртахъ воцуш,
Еъна, д1аяха-кха б1аьсте.
И б1аьсте вайна ца йог1у-кх,
Гуттар а вай юьртахъ 1аш бен.

Т1ехъели соьналла бецийн,

Патарш ду доцучийн метта.
Массо а цІахь волчу кхечи,
ХІетте а цхьаь цІахь воцуш хета.

2003 шо

Дагна дезар, бІаьрга гар а
Хьаглуш ма ду дено-денна.
Гарх ца Іеба хьуьйсу бІаьргаш.
Дог ца долу дезаделла.

ХІара ков-керт, дІора урам,
ДІога-схьога лела нах а.
Дог ца Іеба хиларх уллохь,
Дагна лаьа сих чекхдаха.

ДоьгІна дуй техь цкъа а кхачо
И хьогалла? Со ву сайна,
Хиэрехь лелла, схьа цІа кхаьчча,
Ша цІахь воцчу кхаьчнарг санна.

2000 шо

Вахна ца хиллашехь цхьанхьа а ваьлла,
Со юхавеанчух тарвелла лела.
Сан бевза-безарш а со юхавале
Тера бу баьхначух кху махках бевлла.

Цхьа де ца хиллашехь къастарехь даьхьна,
Сан бевзарш цхьа а вац со дагавогІуш.
И суна евзарш а ю еккъа яххьаш,
ГІиллакхаш, гІуллакхаш цхьаьна ца догІу.

ХІетте кху дерриге дицдинчу махкахь,
Суо цхьаь ву, цхьалха ву эр дац ас атта,
Хьалхачух мел техка дІо акхтарг, къахк а,
Хьалхачух мел дека кьоркхокха, атйокх.

2000 шо

Тоделча, дика ду вайн дахар-Іер-ма:
Хи а - чохь, газ а - чохь, иштта дІа кхин а.

Делахъ а, цу чохъ мел доккха сакъерарх,
Къахета-кх туьнкалган кІур газчу цІийнах.

Вайн дахар то мел лун, мел хазахета-кх,
Делахъ а доцучохъ аганан техкар,
Я ерза ца туьгчу куьйранан лестар,
Мел чІогІа чохъ хиларх, хьуо цІахъ ца хета-кх.

1998 шо

Со хаза гІенaш гуш Іашшехъ,
Сан бІаьргаш хийцина техъа?
Я говрахъ бина, я - гІаш а
**Некъ боцуш, валаза кех а,
Кху махка со муха кхаьчна?**

Со хаза гІенaш гуш Іашшехъ,
Я хІара урамаш, некъаш,
Хъан девза и адамаш а
Хийцина, сан дог, хІай, пекъар?

Со хаза гІенaш гуш Іашшехъ...
Я хІинца гург ду техъ гІенах?
Я гІан ду техъа сел ирча?
Я мохк бу техъа сел хийра?..

Со сихло цкъа самавала, -
Сама ца валало самах!
**Со цІа ван тохало,
амма
Некъ бац-кха
цІера
цІа валo.**

1999 шо

Легашкахъ къурд санна,
Дега чохъ сецадеш;
Матта тІехъ мохъ санна,
Ойланехъ сецадеш;
Бехкаман мерзашца
Аз доцчу мукъамехъ,

Сахилар деззашехъ,
Дина садукъаме,
Дийцаро декхаре
Хьо ярна кхоъруш,
Деле хьо декъалъяр,
Теш воцуш, къуьйлуш,
Хьоъ къайлахъ кхаьбна дог
Со кхаьбна вели.
Хенан и хьеран тІулг
Кхачийна бели.

1985 шо

ДогІанаш дилхина цхъанхъа.
Токхамаш хилла ва кхечахъ...
Диса а там бу хьо, Латта,
Кхоьллинчо, Шех дустуш, гечдахъ.

Догъоьций тІе а ца вогІу.
Синтембой дІа а ца воьду.
Дитинчу гІиллакхийн сардам
Бу техъа вайн вовших боьдург?

Кхача бу дІовш хила кийчча.
Каш хила кийчча бу кхерч а.
ГІуллакхийн ял ю вайн иштта:
Цадийриг тоьлуш ду дечул.

2002 шо

Хьо марша гІойла,
Я марша Іайла.
ГІайгІа ма йойла
Я сан, я хъайн а.

Са схъа ца хуьлу,
Бода бу шийла.
Со кхин ца хуьлу.
Хьо кхин ма хила.

Даг чуьра вала
Виталахъ хъаша.
ТІаьхъа ма яла

ТІома я гІаш а.

Кицанахь санна,
Ца нисло йоза*.
Хазалла - сарралц.
Дикалла... довззалц.

Суьйренан гІайгІа-м
Ловр яра атта -
ГІиллакхо байбо
Мел боьхна аьтто.

Хазалла - сарралц...
Дала дац хьеха!..
Дикалла - валлалц...
Ва, бакъ дуй техьа?

Кицанахь санна,
Ца нисло йоза.
Хазалла-м - сарралц.
Дикаллий?
-Довззалц!

Вай хІун дан дожку,
И хьекъал зийна,
Цкъа дийла дохко -
Сел довззалц Іийна...

Ткъа валлалц ваха а
Чот йоцчу суна:
- Ахь эший! - баха
ХІума дац хьуна.

2002 шо

Іилманна гергахь, ІиндагІан
маьІна даккхалур ду.
Амма суна ца тоьа
ІиндагІехь ІиндагІ бен цагар.
Суна, и адман делахь,
адман бІаьргаш ган лаьа;
цІийнан делахь -
цу цІийнан кораш.
Іилманан тоьшаллаш кІезга ду,

1индаг1ан цхъа бос бен
х1унда бац бохучух
со кхето.
Тешо-м - х1етте а.
Суна 1индаг1ехъ беснаш ган лаъа,
суна ган лаъ
сийна б1аьргаш долчу йоъ1ан
сийна б1аьргаш...

1999 шо

Диканиг хъахадан кхоьру со.
Хазаниг хъахадан кхоьру со.
Диканах, хазачух хъаьгна хьо,
Г1аг1-аьлла, елхарна кхоьру со.

Да-нана хъахадан кхоьру со,
Буо виснарг велхарна кхоьру со.
"ЙоI" ала, "воI" ала кхоьру со,
ХIухаьддарг велхарна кхоьру со.

Гуо талла бIов йоцуш висначохъ,
Букъ тоха берд боцуш висначохъ,
Куьг делла, белш гIортош, гIаттийна,
Хьо латто гIо доцуш висначохъ,

Хъан лекха лам хъахо кхоьру со,
Хъан Орга, Терк хъахо кхоьру со.
Нохчийчоь, хьо йийца кхоьру со -
Къонахий белхарна кхоьру со.

2002 шо

ДЕШАН БАКЪО

Ала луург ала -
дешан бакъо яьлла,
хастам бу-кха Далла!

ХIинца Везчу Дала
кхин аьтто а бойла -
цалуург ца ала.

1991 шо

Хьуна моьтту хир ду, нана,
Хьо дІаяьлча, дуьне доьхна,
Хьох йисинчу уьйтІахь, кертахь
ДІатуьйш доцу догІа доьлху.

Моьтту хир ду, са ца хуьлу,
Малх дІабузий, са ца дов а,
Хьо тІехь йоцу цІе а, кхерч а
Пхьуьйра ханна кхин ца тов а.

ХІан-хІа, нана, хийцам боцуш,
Хьо дІаяларх-м, дуьне лаьтта.
Шен рагІ еъча, Іа а дулу,
БІаьсте йолу хІокху лаьттахь.

Хийцам боцчу кху дуьненахь
Цхьаъ ду керла - цу хьан кІентан,
Нана йоцуш хила Іемаш,
Хала когаваха гІертар.

Л.Ш. Абдулаев (2000 шо)

ХІун до хІинца юхахьежна?
Воьдург хецца ваха веза,
Я дІакхочур, я цакхочур –
ДІавахар бен, коьрта доцуш.

Къаьсташ хІитто кепаш лелош,
Ма ца оьшу-кх бІаьргхиш ледо.
Дита доьгІнарг дита деза-кх.
Дицдан хьакьдерг дицдан деза.

Ткъа дІадахнарг мерза хета.
ДІаваханчух дика кхета,
Ахь со, хІай, мерза накьост,
Ва, сан уггар дика накьост,
ДІаваханчун дарже ваккха...
Цхьа тов суна и кхаж-дакъа.

1995 шо

ДІаваьлла вала ма воллу.
Корашна бІаьргаш бицбелла,
НеІаршна куьйгаш дицделла,

Некъашна когаш бицбелла,
Чохъ висна вала ма воллу.

Куъзганаш харцъоъхъуш долчу
Кху махках лечкъа юхъ-сибат.
Йилбаз-мохъ ямарта болчу
Кху махках къехка мохъ-орца,
Шех хила кхоъруш къа-гІийбат.

Стиглахъ дерг лекха ца хета,
Лаъттахъ дерг деза ца хета,
Юкъархой товш боцчу махкахъ
Дохъуьйтург кост а ца хета,
Баьккхинарг кхаъ а ца хета.

Шех хилла тІехваьлла воьдург,
Ша-шена ца вевзаш сеца.
Ойланийн хеда тай-туьйдарг.
Ясталуш ю деган уьйриг.
Са гІурту
*****ша-шен дІахеца...

1996 шо

Мичахъ ю хьо, мичахъ ю хьо хІинца,
Сох цецїийлла мацахлера йо1?
Мичахъ кхачий сан сийлаллин рицкъа,
Мичахъ тий сан деган йилбаз-мохъ?

Б1аьргаш дуьйхи, жовх1арш даха 1ана,
Со схьагулван хьо ма ца тоьи.
Сох цецїийла хьо йицъелчахъана,
Со дуьне цецдаха вицвели...

Цкъа мацца а х1ун хир-м, хаац, тахна
Сан б1аьрхи ду, седа б1аьрга бахна.
Цхъа тер-мера х1ума-м дац, вай даха,
Ас, цхъа-а висча, даккхий синош даха.

Цкъа мацца а х1ун хир-м, хаац, амма
Ас халонийн ца до пусар, хам а, -
Ца лаялал дагна-м хуьлу хало,
Шен мах борах хадош гича халкъо.

«Хьо къам ма ду!» - халкъе баьхнарг вай со-м,
«Къам хилахъа, - баьхнарг, -эшахъ, вей а со!»
Амма ас шен сий сел лекха дарна,
Цо кхайкхийнарг, вуьйцу Къабил санна.

Х1ун ду суна дуьсург? 1адда1е со
Моллас дешшалц т1аьхъара доьшу еса,

Хезачарна моттцахуург хилий,
Хьожучарца чекхсагург хилий?

Х1ан-х1а, со кху мехкан ворх1е дех ву,
Х1ума доцуш юхалуриг дехна,
Сан д1алело неккый,
Йийца ц1ей ю...

Цабезарийн куыйгаш т1е мел кхийда,
Даймохк хъан бу хъуна,
во1арех жимах вверг а,
верас а
хьо цхъаъ бен воцуш.
Т1ехъахъ ма сецалахъ.
1ожаллех бехказло яй а
(лахъта дукха готта ду алий,
упха дукха деза ду алий),
т1аьхъа ма висалахъ.

Стиглара кхолар д1аяьлла,
хъан кура вежарий, кур аркъал туьйсуш,
махкана верасаш х1уьттучу дийнахъ...
(цу декхначу дийнахъ)
хьо т1аьхъависалахъ...

Цхъаьнцца а де тоьлла
Даймохк ма кыйсалахъ...

Ша доьрзург дирзина дели,
Кхин керташ ара ма ийза.
Шун кьинош доьрзийла меле.
Со х1инца д1аваха веза.

Лабттана х1ун бен ду некъаш!..
Некъашна х1ун бен бу когаш!..
Дехийла шу г1оза, декъал.
Шу долчу со кхин ца вог1у.

К1ордийна пачхьалкхаш хийца,
Махкара волуш а воцуш.
Сан х1ума ца дисна дийца,
Дийцаро бале ца лоцуш.

Я деха ца дисна Деле.
Я хьежар ца дисна хьеше.
Лар йовчу новкъа со вели -
Кхин суна т1аьхъа ма хьежа...

Кхин цхъа а къайле цахаарх,
Цхъа къайле хиъна-м ду вай:
Кхе тилла хІума цаяхънарг
ЦІе Іабо хъажор вац вайх.

Тешавеш Кхоьллинчух тешнарг,
Кхин цхъаъ ду вайшиннан ала:
Кхе тилла къинойн дорс эшна,
Кхерам бац - дІаян и алу.

1990 шо

Хъайн цІенчу кхиэлах
Кхералуш воцург сох кхералахъ,
Бертаза латийнчу къинна,
*****йа АллахІ,
Суна гечделахъ!

Ца кхета наб хъегІа,
яхъелла буйса,
ХІун ду вай ладегІа?
хІун ду сатуьйсург?

Диснарг хІун ду техъа
вайх дог шен Іабо?
Ца хъегІаш, ІадІехъа,
ца кхета наб, хьо...

Жимчохъ хьох тарлора
ирсан и «туьйра»:
Хилла, тем ца бора,
дІа а ца тоьра.

2003 шо

ИМАМАН ТАЖ

(Илли)

Дийшаза гІоьвттина,
дааза дуьзна,
Малхбузехъ малх кхетча санна,
туп йоьхна,
Хьийза хІар адам ахъ
ма бале уьйзи,
Йоккху цІе хъарам,
хІай, дуьнненан пхьоьха!

Горгачу стоьл тІехъ и
шайн къуйн барт тайна,
Баьччанаш Іа бай
шайн петаршка боьлла.
Таръелла

цу беран карара тайниг,
КІайн дуьне ловзо
уьш хин бай дІабоьлла.

Сеттачу машенийн
корах бен нехан
Бала ган Іамаза
ІуьтІанийн гІера,
ЦІийн чам беш, ца диъча
ца Іеби техъа
Цу хьокъах –
гІийлачийн,
зударийн,
берийн!

Чалбанаш кечъелаш,
имамаш, тахна,
Чинашна кечлолахъ,
Инарлийн гІера.
Сан къомах юха а
Делан дуй баха.
ТангІалкхаш кечъелаш,
Іожаллин пхъераш.

Ворданаш кечъелаш,
баккхалчаш, маса.
ТІехбуьйлу совдегарш,
таьлсаш кечделаш.
Ларбина хІун до аш
ГІиллакхан хъаса:
Катоха, цетоха, же,
хъем ма белаш!

Юха а шерет ди
Дог «дикчу» наха
Сан махках. Докъа тІехъ
марчо ма дита.
Катоха, цетоха,
же-яма, даха
ховша шайн,
Дастаза цхъа каш ма дита.

Верасо гІигІвина,
валийна «хъаша»,
ГІигІварах ял хилла,
воьссина ваьлла.
Іаьхча, цу барзо воь,
ца Іаьхча, - дас а...
ХІара де ца доллу
тІаьхъара дала.

Бухахъ – тІулг,
тІевогІург – изза тІулг хъеран,
Хьийза хъер,
Алх-улх веш виснарг тхох дийна.
ЦІеялар ша а – цІе,
орца а – цІеран.

Ял хила ца йоллу
кху кьематдийнах.

Ламазна дегІ нисдал
лекха яц стигал, -
Куьг кхочехь хир баьхнарг
бакъ хилла дели.
Суждане хьаж тоха,
дегІ гора диггал
Есаллин маршо яц,
Йа АллахІ-Дела.

**Да велла биса-кха,
зударийн, берийн
Букъ ларо гІов боцу
кайоьхна тІом, хьо.
Уьш хьулбан турс хилча,
хьан хьакъ ца леррал,
Хьан юьхь, букъ ца кьесттол
нах дарий тхо-ма.**

Да велла йиса хьо,
Гармана аре,
Кху денна ца хилла
хьох дан хІун дора!
Да велла диса шу,
терсмаймал тарраш,
Шуьца ца зийначу
йохьах хІун дора!

Валаран, висаран
яккха цІе йоцу,
Хьекъалан чот яйна,
майраллин – бустам;
ЦІе Іеттор, даш Іеттор,
геннара морцуш.
МелІунан баьккхи-кха
кху дийно
тІус тІе.

ДІагайта яхь яра,
йовза да хилча,
ДІагайта дог дара,
амалша зийча.
Цхьа гІоле хирг хилча,
гуьйриг тІе билча,
Корта а ма бара –
тІе билла кийчча.

Къуьйсург я хьхь йоцуш,
Зуьйриг – я амал,
Генара каетта
хьо – тоьлла мостагІ,
Ка хьан ю,
тхан тахна эшна гІад-амал:
ЦІет даккха,
цІет дааза дисначух – хІост а.

Тхох тахна хъаьрчинарг ду
Делан гІуда.
Кхел а ю хуьлуш ерг –
лиънарг цу Далла.
Цунна ца лиъна
я дика, я вуо дан
Іаьрша кІел,
лаьтта тІехь
вац цхъа а да а.

Хьуна бан бац хьуна
зударийн латкъам,
Синошна хила а
бац хьуна хорам.
Кху берийн, зударийн
бала мел Іаткъарх,
АллахІ бен,
цхъа а вац
тхо хІитта гора.

ВорхІ ломал дехъа
ша бен воьду аьлла,
Хьо саьрмак балийнарг,
хьох ма ву тхан а.
Тхан а ду
цу Далла гергахь тхайх даьлларг –
Дуьненан гІалат а,
эхартан къа а.

КІайн оба юьйхинарг
къеда хъакъ хуьлуш,
ТІапа куй тиллинарг
хъакъ хуьлуш – чинна,
Жухаргех элий бен
зама котьюьйлуш, –
Тхо тахна оруш ду
тхаьш хІетахь дийнарг.

Тхо теккха девр деца цкъа
Делан гІуда,
Ял йоцуш, къиэн довр дац
кху лаьтто лайнарг.
Нохчийчоь Іемар ю,
сакхташ ца хьулдеш,
Шен цІарца вовза
шен къонах а,
лай а.

**Цкъачунна базбелла
дуьненан бала,
Къонах верг хъаггал
шех цхъалха стаг хила.
Да велла йиса хьо,
обаргийн зама,
Хъайх хъаггал висначух
сел хъалхе тилла!**

Иштта де хин деца
мацах цкъа вигнарг
МостагІийн туьша тІе
сан Іаьлбаг-хъаьжа,
Кхин гІоле ца яйна
лаьттаь я стиглахь,
Кху мехкан малх хьулбен
Іаьржа дохк даржо.

МостагІчо лар хоьттуш,
чуьра чоь толлуш,
Обарган дукъ текхо
ца воллий имам-м.
Зударийн, берийн букъ
ца лоьру болу, –
Ваьлча а,
виса хъакъ вацарий и-ма.

Цхъа иштта ойлано
Вигна хин веца
МостагІийн туьша тІе
сан Іаьлбаг-хъаьжа,
ТангІалкхан сагІа дан,
шен корта эцна,
Миллатан дукъ дайдан.
Маржа-яІ, маржа!

Да велла диса-кха,
имаман таж, хьо:
Латтанаш, стигланаш
догучу дийнахь,
МостагІий гІигІбар бен,
Кхин бацахь кхаж хьан,
Да велла
дисна товш
хиллерий хьо-ма.

2000 шо

ВогІуверг, хьо вогІур вуй техь,
со довза цакхиьнарг довза,
сан санна, мерза сахьовза?

Борз хилла, ца вуьйлуш гу тІе;
Зуд хилла, ца хьийзаш гуй тІе,
ВогІуверг, хьо вогІур вуй техь –
Сан боьжна куй хьалаэца,
Сан лаьцна дин а дІахеца?

ВогІуверг, хьо вогІур вуй техь,
ЧІир йоцуш ца дита лаьттаь
Дуьненна сан доьза вар?
Со воьжначуьра хьалагІатта,
Со ваханчуьра юхаван...

ВогІуверг, хьо вогІур вуй техь?..

2000 шо

*Лазийний? Лазийна, хьаха.
Къаръеллий? Дера ца елла!
Луъураш дуьйцийла наха –
Нохчийчоь яла ца елла.*

*Йожийний? Йожийна, хьаха.
ГІоттур юй? Ас вала дуьллу-кх:
ГІоттур ю гІоттучу малхах,
Яха, кхин малхах ца туьлуш.*

*Бакъ хиллий? Бакъ хилла, хьаха.
Беллачех хьогчу вай дохуш-м...
Амма вай кхуьур ду даха...
Белларш схьабелира бохуш.*

2002 шо

Илманна гергахь, ИндагІан
маьІна даккхалур ду.
Амма суна ца тоьа
ИндагІехь ИндагІ бен цагар.
Суна, и адман делахь,
адман бІаьргаш ган лаьа;
цІийнан делахь -
цу цІийнан кораш.
Илманан тоьшаллаш кІезга ду,
ИндагІан цхьа бос бен
хІунда бац бохучух
со кхето.
Тешо-м - хІетте а.
Суна ИндагІехь беснаш ган лаьа,
суна ган лаьа
сийна бІаьргаш долчу йоьІан
сийна бІаьргаш.

1999 шо

ШАЪЛТА

Къонахийн тешаман масална кхуьйлуш,
Дехаш ду, тІаьхьарчу тІаьхьенга дуьйлуш,
И хабар, дуьйцучо, моз а дой, дуьйцуш,
Мацах цкъа хиллачу цу девнан куьцаш.

ЦІеххьана хилла и дар-дацар къасто,
Дой хецна, биссира уьш эрна арахь?
Я хилла цхьаь вукхуьн да вийна мостагІ?..
Цхьа бахьна хилла хир-кх, церан дов дала –
Цхьа жима суй тоьа, йоккха цІе яла.

Я бахъна хІун бен ду? Церан дов даьлла,
Шайн дов дан ши кьонах дІаюьстахваьлла.
Ткъа и дов хьаьвззина летачу даьлча...
Цхьаьнгахь бен ца хилла дитт ира шаьлта.

Ямартло муха йо стаг волчу стага!
И ян ца елла-кх, ткъа, шаьлтанан дега.
Ца йина, теш вацарх, йича, и дІаган.
Ша-шена цамагорг стагна ца мега.

Шаьлта, цхьаь хилча а, тоьар ю аьлла,
Кхаж тесча, цхьаь ваьлла и хьалха тоха.
Ца хаьа, и кхаж а муьлхачун баьлла.
Тоьхначо вукхуьнга дІакховдош юха,

КьотІалгІа виначо санна, ца Іуттуш,
Йиттина цара и, йиттина шаьлта.
Кьарвелла, яхь елла, гора ца хІуттуш,
Аьтта шаьш, дІаэггалц шайн цІийла лаьтта...

...ХІай, гора, доьналла, кьонахийн яхь а!
Кху лаьмнийн дагахь шу гуттар ду сийлахь.
Айса шун ворхІе дас динна сий дахь а,
Сан шух цакхетар а кІезга ца хилла.

Кху ширчу хабаран турпалчу кІентийн
Тешнабехк цахилар, толарал коьрта
Нийсо а лерина, тешанна метта
Яхь хІоттош, сий дина
*****шайн куйнан, коьртан! –

Цу кІентех бІаьргбуьзна ойлаеш хийла,
Сан ойла гуттар а Іовжаме хилла,
Шаьлта сел хьанал и дика ши кьонах
Дашо* цаваккхарна
*****шаьлтанан волах!

2002 шо

*Дош, маслаІате мотт.

БОХАМ

Йишйоххал,
мохь ала я орца ала
дага ца далла;
ламазна тІаьхьа
доІийна куьг уохьа
син, дегІан карах ца даллал,
тоьи-кх хьо, бала,
тоьи-кх хьо, бохам.
Хаадерг – хиъна,
лаадерг – лиъна,
кхин хаа я лаа меже ца йисна.
Цхьа бІаьрхиш дисна,
цхьа бІаьрхиш – уьш а,

хьежа я леха ца хуу,
делха я тийжа ца луу.
Дог – хиллехь – тоххарехь иккхина хир ду,
са хиллехь, и дегIах даьлла.
Со виснехь, и со ца хилла,
ткъа хиллехь, кхин сайца ца хиллал бала...
тоьи-кх хьо, бохам...
тоьи-кх хьо, бала...

1995 шо

Къуьйсусуш бу серлонца бода,
Серло йиэр толар а хеташ.
Ткъа ша-ма (бода ца кхета),
Серло йиэрх, серла ца болу.

Зовкх дара-кх толийтар бода,
Къобалдеш доггах и толар,
Нагахь и серлонал толахь,
Серлонал серла а болуш.

1996 шо

<<Дахделча, хIуманах дIавулуш хуьлу.
Ца лаьа-кх шийлачу цхьаллах дIавуола.
Цхьа висна хIусам яц лахьтанал тоьлуш.
Набарна товжа а карах ца долу.>>

Л.Абдулаев

Къа мелах къасто хьо воьлла,
Марзонийн къаьхьа чам хиъча,
Дезаш хьан тIамарх мел доьлларг
Карадо-кх къинойн мохь хилла.

ХIун ду и – стаг хила гIертар,
Яхь ларъян, юхь ларъян лаар?
ДIовш долу синна и хеттарх,
Ун хуьлу синна и хаарх.

Дерриг ду ларвала гIертар –
Iаьржа, кIайн эхьаца литтар...
ХIун лар ю, тIаьхьало хетта,
Ишттачо дуьненахь йита?..

1993 шо

ЧУЪРК

ДIакъахкорх, дIайолуш яц.
Цунна бен а вац -
ур-аттал чуьркан а

садаккхар ша-шена хъарамдина волу
илланча а,
садаккхарх шен говзалла йина волу
чалтач а.
Чуърк цІий даккха гІерта.
Чуъркан ян бехказло ю -
чуърк юза гІерта.
Кхин бехк
я чалтачан а бац.
Бехк,
ур-аттал чуърк а тІехъ,
цІий хъарам хиларх кхето гІерттал
декъазчу
илланчин бу.

1998 шо

Сан деган Іодара,
Сацкъаран долара
Далахъа Іора, са.
Зезаган архъ* санна,
ТІайрах** тІам-хьостанан, -
Кховдахъа малхана.

Сан деган паналлехъ,
Бурчамехъ ойланийн
Хъайн хир ахъ дайале
Далахъа ана, са.
КІезга ду – тІома а,
Далахъа тІомара.

1998 шо

*Хаза хьожа.

**Дуткъа Іена хи.

Кхин цІий а ца дели эхъ а.
Кхин мохъ а ца туьйхи тІаьхъа.
ЦІийвалар муьргашна дита.
ДІавоьдург дІа а вахийта.

Къинтера ма ваккха ахъ и.
ЦІий ма ло, ма кхайкха тІаьхъа.
Бехказа хьоу витчахъана,
Бехказа хила хьо хъайна.

Лазийчий бен, хьо ма велха.
Кхерийчий бен, хьо ма воха.
Дог лазар я и дог дохар –
И цамгарш-м, хъаха, яц дилхан.

2002 шо

Буйсанан беттасин маттахъ
Цхъа-ши дош дисна сан ала.
Уьш хаза, тида дерг хатта,
Хъайн г1енах хьо самаяла.

Буйсанан беттасин маттахъ
Хъаьгна ву дагара дийца.
Хъуна а хир дара-кх атта
Самахдерг хъайн г1енах хийца.

Ткъа маьлхан дуьне д1алатта,
Семан т1ехъ д1ахьийза шена.
Долушдерг соьга ма хатта,
Цуьнца ю са хиэбо шело.

1ожалла санна, са ц1ена
Беттасин буйса ю арахъ.
Тоьаш ду суна, ахъ, г1енах
Т1ехволуш суо вайра, алахъ.

Буйсанан беттасин маттахъ,
Долорал дерзор гуш мерза,
Суна ду цхъа ч1ог1а атта -
Йоцу хьо сел дукхаеза...

Леча Абдулаев

Шелделла д1о беттаса.
Г1ов лехна, лаьтта т1е дуьжуш,
Хьоьгахъа ас тесна са
Доьрзурий техъа б1аьрг буьзна?

Беттасих д1акхетта са
Полланах хъан юьхъ т1е хиъча,
Елахъ а наб кхетаза,
Хьо г1енан кхоьлехъ юй хиъна.

Хилла-кх хъан г1ов хьоьсту г1ан,
Хъан даге дагара дийца,
Хилла-кх хъан б1аьстенан г1а,
Хъан силам баьтт1а сатийсар...

ДЕШАН БАКЪО

Ала луург ала -
дешан бакъо яьлла,
хастам бу-кха Далла!

ХІинца Везчу Дала
кхин аътто а бойла -
цалуург ца ала.

1991 шо

Мазал а марзъели хьо, къаьхьа гІайгІа,
Беран бер санна, сел хьомсара хилла.
Цкъа, цІарах санна, хьох дог идош лелла,
ХІинца и дерриг ас хьуна дІадилли.

ДІабовриг хиллера къоналлин чемаш,
ШайтІанан той хилла, татанах тоьпан.
Чекхдевриг хиллера дог Іехон ловзарш,
ДІакхочург хиллера хетарш шайн тоькха.

ДІаохург хиллера лаамаш деган,
Дика нах санна, шайн рагІ хьалхаюьйлуш.
Юьсуерш хиллера, гІайгІа – сан хьаша,
ТІаьхьара нийсархо санна, хьан уьйраш.

1996 шо

Шуна ду дерриг дарж, белхаш –
ДІавовшахтоха шайн белхи.
Шуна ду-кх дерриге некъаш –
ДІайожа, дуьненан пекъарш.
Схьагарехь, шу диса гІерта –
ДІаараийза аш керташ.
Аш къуьйсуш шайна мел дезарш,
Цхьаь юьстахвала ма веза.
Дерриг схьаделча а,
*****дуьне

КІезга дерг
*****Іийр вац шун шуьнехь,
Шайца пхьор къийса цалиьнарг,
Хилахь а шун дерриг диьнарг.

2002 шо

Доггах а, дегза а -
дукха ги белхарш.
Ас церан цхьаннан бен
хьесап ца ди:
Уггаре эрна ду,
стаг велча, велхар,
Уггаре цІеначех
делахь а и.

Кхаби чохь схьазцча хІордан хи,
ХІордан цІе южу цу хІордан хин,

Ціе йоцу хи хуьлу кхаби чохь.
Дуьненах стаг валарх, ціе юьсу,
Амма шен Даймахках ваьлларг -
Эхартахь ца вовззал -
Ціе йоцуш ву.

Зуда,
хьенеха-м къам хестадо,
Со хьо хасто воллу-кх.
ЭхІ, моз даа-кх цу хьан бето,
Іехаяла йоллий!
Ген заахало дийца гІерта,
*****боху ахь, со, шайтІа?
Зезагашла бийла-кх хьан ког,
*****ахь и ловзарх лай тІе!
Хьо хастор сайн хІун захало ду-м, хаац,
*****дукхаяхарг,
Къам хесточо-м доьху хьуна цу кьоме
*****цхьа сагІа...

1992 шо

И кхин дуьне хуьлу техьа,
Кхин стаг хуьлу техьа хьо?..
Иза цхьанхьа генна дехьа
Дуьсу, вуьсу сехьахь хьо.

Гатло тІаккха кийра готта,
Дагна хала хорам бо.
Шийла хуьлу вижна мотт а,
Маьлхан бода корехь го.

Вижа лууш воцчу хьуна
ГІан-набаро ишттачу
Дуьне къахьдо, воккхий шунах –
Кху вахарна вицлучу.

Самах цкъа а гина доцург,
Самах цкъа а хуун доцург,
Самах цкъа а карон доцург
Карош долчу вуьгу хьо.

Самавалар, валар санна,
Хьан дуьхьало йоцуш ян,
Велларг дийначарах санна,
ГІенах воккхуш, кхочу тІе.

ТІаьххьарлера дегайовхо,
ТІаьххьарлера тІаьхьало
Санна, ларъеш, ГІенан йовхо
Ахь гІайби кІел дІахьулийо.

1989 шо

Весет (назма)

Ша лома вoьдучo цу лaьмнийн тархашка
сан кoст д1aхьoйшa,
Ша рeг1a вoьдучo цу рeг1aн бaсeшкa
сaлaм д1aлoйшa:
Лaмaнний, рeг1aнний юккъeхъ,
цхъa бeрд бy aлий,
Oргaнний, Тeркaнний юккъeхъ
цхъa хьoст дy aлий,
Цу лaьмнийн тархашка, цу рeг1aн бaсeшкa
сан дoш д1aaлa.
Диц мa дe, aлa.

Ша лома вoьдучo цу лaьмнийн тархашка
сан кoст д1aхьoйшa,
Ша рeг1a вoьдучo цу рeг1aн бaсeшкa
сaлaм д1aлoйшa:
Кхy Нoхчийн Мaхкe бoлчy цу тeшaмaн
и бeрд бy aлий,
Кхy Нoхчийн Мaхкe бoлчy цу бeзaмaн
и хьoст дy aлий,
Цу лaьмнийн тархашка, цу рeг1aн бaсeшкa
сан дoш д1aaлa.
Диц мa дe, aлa.

Ша лома вoьдучo цу лaьмнийн тархашка
сан кoст д1aхьoйшa,
Ша рeг1a вoьдучo цу рeг1aн бaсeшкa
сaлaм д1aлoйшa:
Бaрзaннa тoвр дy сан кхy Нoхчийн Мeхкaн
миччaрa лaттa,
Cо лийчo вeкaл дy Oргa a, Тeрк a,
мyьлxхa т1yлг - чyрт хиллa г1aттa.
Cан лaьмнийн тархашка, сан рeг1aн бaсeшкa
и дoш д1aaлa.
Виц мa вe, aлa...

2001 шo

Бyьийсий бeн, сyнa xIyн диснa!
Aммa и a цхъa юхъхъaйoлy:
Cан цигaхъ цхъaъ дисчa сaннa,
Iyьйрeннa сихлoй, чeкхйoлy.

Цa вyьжyш, и яхъян гIyртy,
Цyнaх a цa хyьлy гIoлe:

Діавижча, ган тарло гіенаш
Сан тіома кіелара довлу.

Илли бен, суна хІун дисна.
Гіенаш бен, хІун дисна суна!
Йиш юй, ткъа, цхъанна тіекхиа,
Лаьхъа ца вуьсуш вукхунна?

Сан иллий, гіанний - ши эмгар,
Бац церан барт хилла болуш:
Сотьца набкхеташ дац илли,
Сотьца гіан сама ца долу.

Мархина гіаьттича санна,
Тіаьхь-тіаьхъа яцло хьо, буьйса:
Иллица яъал хьо хилча,
гіенашца яа ца юьсу.

Яхлохъа, яхлохъа, буьйса,
Некъаш сох тоххарехь дисна.
Ойлаян хьо оьшу суна.
Ойлий бен, суна хІун дисна!..

2002 шо

Юх-юха йолуш,
Ціаро, шех діавола, олу.
Юх-юха богІуш,
Тіамо, шех діавола, боху.
Юх-юха Іенош,
Ціий, боху, зезагаш хета.
Юх-юха доху
Синош а кхокхарчий хета.
Со діа ца вулу -
Суна и ишта ца хета.
Со діа ца вулу -
Сан даг чохь бисна кьинхетам.
Оьгіазло тоьлла,
Сан даг чохь гіеллур бац безам.
Дахарал тоьлла,
Сан даг чохь лаьттар дац тезет.
Сан ціа ду догуш -
Ас илли олу.
Сан са ду догуш -
Со хелхаволу.
Сох дог а дуьллуш,
Пурба дац діадаха, Дахар!..
Ас вала дуьллу-кх,
Чалтачаш,
*****шул дукха ваха!

2000 шо

Доладан мостагІа воцуш,
Ма байлахь йиси хьо, Нохчийчов!..

Къилбехъа ерзор а доцуш,
ТІехь йоккхуш Делан цІе йоцуш,
ГІурбанна, мархина доцуш,
Къиз леш ю, къиз юйш ю Нохчийчов.

Когаш тІехь лаьттачохь тІера,
Каетташ, дилхаш схьадохуш,
Хьо дийна йоллушехь юурш
Махьарна муьлш бу хьан, Нохчийчов?!

Турпалша туьран ка хьоькхуш,
Мехкарша тийжамца ялхош,
Наноша доІица йоьхуш,
ХІонсанна хьоу йоккхуш юйла
Хаьарий, моьттурий хьуна,
МостагІа долара ваьлла,
Да воцуш йисна сан Нохчийчов?!

04.98 шо

Со хаза гІенаш гуш Іашшехь,
Сан бІаьргаш хийцина техьа?
Я говрахь бина, я - гІаш а
Некъ боцуш, валаза кех а,
Кху махка со муха кхаьчна?

Со хаза гІенаш гуш Іашшехь,
Я хІара урамаш, некъаш,
Хьан девза и адамаш а
Хийцина, сан дог, хІай, пекъар?

Со хаза гІенаш гуш Іашшехь...
Я хІинца гург ду техь гІенах?
Я гІан ду техьа сел ирча?
Я мохк бу техьа сел хийра?..

Со сихло цкъа самавала, -
Сама ца валало самах!
Со цІа ван тохало,
амма
Некъ бац-кха
цІера
цІа вало.

БІаьрга тІе бІаьрг хІоттош,
Дагна дог дулуш,
МостагІчух хьаьрчар ву,
Ца хуьлчу далахь.
Амма, ва, жолам-яІ,
МостагІ ца хуьлу
Цхьаь мукъне шехь гойтуш
Къонахчун амал.

Со аьрзу ва хилча,
И хуьлу лаьхьа.
Гила борз ва хилча,
ХьаргІанах гІотту.
Эхьан герз ас эцча,
Ца хуьлу эхь а,
Адаман мотт бийцахь,
Ца кхета мотт а.

БІаьн новкъа со ваьлча,
Караво кертахь.
Кертара ков хьадахь,
Хьоду сан кха тІе.
Юхь-дуьхьал, герз эцна
Ира я аьрта,
ХІуттуш вац и гаур.
ХІай, йохна ка, яІ!

Сан мостагІ гуттар а.
Аганах лиэта,
Къеначу ден, ненан
Ламазан кузах.
Лехьашха сан цІийнах,
Доьрчех цІе летош,
Сан мехкан маьрша хІуо
Цо кІуьрзах дузу.

Сан мостагІ гуттар а
Лиэта сан динах,
Цо туху гІакх* дина
Зударех, берех.
Сан мостагІ, ватталхьан,
КъотІалгІа винарг,
Со цхьалха висахь цкъа,
Хьо мича вер ву?!

1999 шо

*Нийсалха герз туху Іалашо.

ТІАЬХХЬАРА БАЛ

(Ширчу мукъамехь)

Той хьанна дина ду?
ЙоІ хьаьнца къоьруш ю?
ДІахилал,
схьахилал, хІай, кІентийн ковра!
Бакьо сан алсам ю.
Таро сан шорта ю:
Со тахна волуш ву,
со кхана вовр ву.

Некъана теба сан
тоьллачех чІирхой.
ИндагІна лиэта сан

Іедалан іэраш.
ДІахилал,
схъахилал, хІай, кІентийн ковра!
Со тахна волуш ву,
со кхана вовр ву.

Ас хъизян ца йоьху
кху тойнан бакьо.
Ас кхачо ца доьху
шу кІентийн собар.
ДІахилал,
схъахилал, хІай, кІентийн ковра!
Со тахна волуш ву,
со кхана вовр ву.

Йиллина яьлла и
«тешаме» хІусам.
Биллина баьлла и
«тешаме» мотт.
ДІахилал,
схъахилал, хІай, кІентийн ковра!
Со тахна волуш ву,
со кхана вовр ву.

Дийцина даьлла и
да оьцу хабар.
"ТІебаьхьна баьлла и
да вухку мотт.
ДІахилал,
схъахилал, хІай, кІентийн ковра!
Со тахна волуш ву,
со кхана вовр ву.

Той хъанна дина ду?
ЙоІ хъаьнца кьоьруш ю?
Схъа юккье яккхал и -
син бІагор бовза!
Бакьо цкъа соьгахь ю,
зама сан шорта ю -
цкъа пхъаьрсийн чІагарехь
хаза йоІ хьовззол!

ДІахилал,
схъахилал, хІай, кІентийн ковра!
Со хІинца волуш ву,
со хІинцца вовр ву...

1999 то

Гур ду вай, гур ду...
Ткъа хІинца хилларш ма дийца.
Ахь лайнарш балица, цІийца
Ас кху сайн яьІни тІе ийци...

Гур ду вай, гур ду...

Кхачор бу дуьненан хьовзам,
Чекхдевлла, долчун хьакъ довззал,
Хетарийн, моттарийн ловзарш....

Гур ду вай, гур ду...
Вай вовшийн эшо я толо,
Кхин некъ ца бисинчохъ боло,
Цадевзарш санна, т1ехдовла,
Гур ду вай, гур ду...

И хир ду самах я г1енах:
Дуй кхийларх дуьнене Делах,
Вайн кхиа х1ума доцчу хенахь...
Гур ду вай...
Гур ду...

Вай к1ентий деца,зама йоцуш дисина,
Ваьшна зама хилча, дехар дара ваьш бохуш.
Халкъан илли

Я белха б1аьрг а ца бисна,
Я лаза ца дисна дог а.
Б1е 1аьвши, 1аьвши б1е исс а
Баланаш, 1овша ма-моггу.

Букъсуьртийн кураллаш, маржа!
Имамийн кхайкхамаш, гора!
1ожаллех ца эцна маршо
Вайна ю гуттар а йорах.

Гуттар а - д1акхелха некъаш:
Хонкаре, Шеме, Г1ум-Азе.
Гуттар а - б1о лето хенаш.
Вайша ву гуттар ц1а ваза.

Вайшинна хилла-кха хьарам
Зама а, Латта а х1ара...
Цкъа делла девлла делхъара,
Вай-м дехар долуш ма дара.

Баланаш - вайн наной, дай.
Уьш боцчохъ вайх хуьлу бай.
Баланийн бераш ду вай.

Бала бу доьн-дерзон урд.
Бала бу кахъаран т1улг.
Бала бу кхерчан ц1е-к1ур.

Бала бац - шелъели нуьйжа.
Бала бац - малъели нуьйр а.
Бала бац - ца йоьрзу куьйра
Бала бац - дицдели туьйра.

Вай г1итторг - баланийн дарц.

Вай кхиорг - баланийн даре.
Баланаш боцчохъ вай туьлу,
Да воІна ца вевзаш хуьлу.

Баланаш бицлучу ханна
Дуьненца, нускалца санна,
Оьвхъазадийллал вай дайло.
Баланаш - вайн Іуй бу, дай бу.

Баланийн бераш ду вай.
Дайх диснарг, дуьсудерг вайх -
Баланаш... Логера вета,
Баланаш - чо чехка верта,
Юкъ къуьйлу доьхка а - бала.
Бала бу тусург вайн амал.

Юха а хи доцуш бисина чІара.
Юха а га доцуш бисина сара.
ТІам боцуш дисина са маьрша леча.
Вай кІентий дисина, яхана зама.

Юха а стиглара садаьхъна зуда
Эмкалахъ йоьссина, вайн бераш дига.
Юха а цІе-кхерчах хъаьрчина гІуда,
Нохчийчохъ нускалаш вайн жоьра дита.

Юха а куьг доцуш бисина пхьераш.
Юха а тІулг боцуш йисина хьер а.
Юха а тІеэгна туш-шахьарш екош,
Тийжаш ду баьгначу доьзалийн гІенаш.

Юха а мурдийн бІо - имамий марзо,
Багийна, гІаттийна гІазотан дашо.
Юха а - бакъ, харц а доцу къам-миллат.
Нохчийчохъ - обарган кхаж баьлла маршо!

1995 шо

Суна баьал хьо безаш цахиларх,
Хьан-м хьоу баьал безарш дукха хилла.
Чам тобаллалц бохуш Іийна хилла.
ХІинца тІера бовла дагахъ буй, ткъа?

ХІан-хІа, ас ца боху, уьш хьан къуй бу.
Уьш мелхо а хьан «тешаме» Іуй бу.
Ткъа хьо баар церан бехк а буй, ткъа?
Буу-кх... баьал шайна беза дела.

Сан безамах чорпа а ца йогІу.
Цара санна, баьал беза бохуш,
Церан, кхеран багара а бохуш,
Суна, Даймохк, хьо баьал ца беза.

Суна, Даймохк, хьо цхъажимма беза -
Кога тІе вазвелла а хьан латта
Ца лазош, хьан некъех чекх а ваьлла,

Вижча, коьртехь цхьа ошан тІулг латтал,
Хьан аренгахь со, яр хилла, гІатталц.

Суна, Даймохк, хьан дукха ца оьшу, -
Хьоьга цхьа а шалха дош ца аллал,
Сан воІ-ваша суна дуьхьалваларх,
Дерриг халкъо, белхи бина, аларх,
ДогІуш доцу наьІалт ахь ца аллал...

Ткъа баркалла ас догІург а ца доьху.

1997 шо

*Но - на татуированном кровью снегу
Наша роспись: мы больше не волки!
Таёт роспись: мы больше не волки!..
(В.С.Высоцкий)*

Нохчийчоь, ши ун ду хьуна:
Барзах цхьа ун даьлла хьуна,
Важа ун зуьдах ду хьан.

БІешеран коьртехь цкъа-шозза
Хьан берзан ун карзахдолу,
Борз хуьлий, хьо гу тІе йолу.

ЦІоз санна, тІелетий хьуна,
ЧагІалкхаш дог даа хІуьтту,
ХьаргІанаш бІаьрг баа хІуьтту.

Зуд самадолу хьан тІаккха:
"Со борз яц, зуд ду со!" - бохуш,
Хьан зуьдан ун карзахдохуш.

Нохчийчоь, со мича гІуо хьан?
Хьан хенах иэс а ца кхочу.
Хьан лаьттахь каш а ца кхочу.

Со борз яц, амма дац зуд а:
Борз хилла, гу тІе цавийларх,
Зуд хилла, гуй тІе ца хьийза.

Я барзах угІа цалуург,
Я зуьдах цІийза цалуург -
Нохчийчоь, со мича гІуо хьан?

Я маца вола со юха?!

1996 шо

ХІун до хІинца юхахьежна?
Воьдург хецца ваха веза,
Я дІакхочур, я цакхочур -
ДІавахар бен, коьрта доцуш.

Къаьсташ х1итто кепаш лелош,
Ма ца оьшу-кх б1аьргхиш ледо.
Дита доьг1нарг дита деза-кх.
Дицдан хьакъдерг дицдан деза.

Ткъа д1адахнарг мерза хета.
Д1аваханчух дика кхета,
Ахь со, х1ай, мерза накъост,
Ва, сан уггар дика накъост,
Д1аваханчун дарже ваккха...
Цхьа тов суна и кхаж-дакъа.

аьтту аг1ор г1уо - карор бу т1ом.
Я аьрру аг1ор г1уо - карор ду дов.
Кху Нохчийн бешахь кхин ца кхуьу стом.
Кху Нохчийн туьшахь кхин ца дека зов.

Шен вийца да воцург, да хуьлий, вог1уш,
Шен хала* к1ур боцург пхьа бийца вог1уш,
Кху Нохчийн стиглахь ца хуьлуьйту са;
Кху Нохчийн пхьедах** ца доьбуьйту ц1а.

Дависа дела1, хьан, ден тешнабехк.
Ва, ваша виса хьан, вашас бешберг.
Букъ т1ехьа шу лаьцнарг шун нехан ву.
Танг1алкхан г1ант доккхург шун дехо ву.

Хьайн дада виса хьан, х1ай, Нохчийн яхь!
Нана а йиса хьан, х1ай, Нохчийн яхь!
Цкъа а хьан ца хили-кх хьайн нохчийн юьхь,
Цкъа мукъне ца лери хьайн бух, хьайн бохь.

Малх г1отту Малхбале д1алатта шена.
Малх бузу Малхбузе д1алатта шена.
Йогуш юй, йоруш юй бохуьйтуш шех,
Сан Нана-Нохчийчоь йогуш ю-кх шен!..
2000 шо

Чуьркаца къамел

Ас кест-кеста хьо хьахийча,
Хьо кура-м ца юьйлу -техьа?

Ас хьо хьехор -- иза деца,
Хьох буьстина цхьа нах хьехор:

- Лере хьийзаш ма садуу,
Къайлах къийзош, ма ц1ий муьйлу.

Самах мерах, хъех чекхдевлла,
Уьш г1енах гуш, набарх вуьйлу...

-Чуьркаш, шу ду-кх убарш хилла,
Ц1ий муьйлучу адмаийн синош;

Каш-лахьтано т1е ца оьцуш,
Ц1ийн хьогалло б1аьрзе лелош.

Ц1ийнна-м х1ун дер дара. эхь аш
Сийсаздечу хьекьалх хета...

Аьлча а, чуьрк, ахь бехк ма билла --
Хьайца йинчу забарх кхета.

Ц1ий муьйлучу адмех юсттал,
Суна-м шун кхин бехк ца хета.

Леча Абдулаев.

Хьан йи хьо, Нохчийчоь,
Хьуна дай х1итта,
Хьо оьшурш, цаоьшурш
Бохуш, нах литта?

Мила ю хьан нана,
Мила ву да а?
Мила ву, хьо екъна,
Кхаьчна верг дакъа?

Мила ву гергара,
Мила ву хийра?
Мила ву каш хьарам
Хьан лаьттан кийрахь?

Мила ву юкъярхо,
Хьуна т1евало?
Муьлш бу и устазаш,
Хьо еза Тамо?

Мила ву уьш эшнарг,
Хьан сих са дага?
Мила ву уьш лехнарг,
Хьан сих са къага?

Милла а ву, амма вац
Шарипан Леча.
Цхьа а вац цунна дарс
Хьеха я эца.

Суна ца эшна хьан

Дозаллийн дареш.
Сан дог ов хилла хъан
Эшамийн, дарийн.

Суна хьо, Нохчийчоь,
Еза ца езна,
Эша а ца эшна -
Суна хьо лезна!
1998 шо

Дешнийн бIаьргаш девлла.
Дешнийн хьесап тилла.
Бен а доцчу девлла,
Дош а доцург хилла.

Корта, - хьекъал хоттий, -
Ца хоржуче девлла.
Кийра, - дог а хоттий, -
Ца къасточе девлла.

БIаьргаш хьеладахна:
Цу салтдухарх терра,
Мотт бу, дош ду тахна
Массеран цхьатерра.

Селханлера айкх а,
Таханлера къу а...
Хьаьнггахь а тов хъан байракх.
Милла а ву хъан Iу а.

Бен вац - къена, къона,
Маттах вевзаш вацахь.
Бен вац - кIилло, къонах,
Дашо къастош вацахь.

Къамелах стаг вовзал
Дош дош доцчу мехкан
Эрна ду, деш ловзарш,
ВоI винчохь дой хехкар.

1993 шо

Аьттонца ирс а ца нисло,
Ирсаца ца нисло аьтто.
Аьттоно ирсаца къуьйсуш,
Некъ бекъабелла, со лаьтта.

Я аьтту агIор гIой, - аьтто,
Я аьрру агIор гIой, - ирс сайн,
Ас муьлхарг хаьржича, атта,
Декъалвен кхаж-дакъа хир сан?

Цадинарг лорийла-кх хаттар,
Цайинарг лорийла-кх оила

(Аьттонна ваха ду атта,
Хилла сан аьттонаш гойла) -

Со ирсан некъа тIе вуссу,
Мерза ду лундерг цу некъо:
Я декъал ирсе хир ву со,
Я доьза вовр ву со декъал.

1988 шо

Седа санна, цкъа
Кху Лаьтта тIе вужуш,
Нийят дара сан -
ТIулг хилла ца вожа.

Нийят дара сан,
Хал ца хьошуш, ваха;
ДIа мел доккху са,
Дика хьехош, даха.

ДIасхьахилал шу,
Схьаган витал стигал,
Схьаган битал шу -
Дика долчоьхь дика!

Дагахьбаллам бу
Даг тIе бижна сан а.
Юхадохур ду
Вас мел йина са а.

Дуьхьалъялал хьо
Ана-нуьрал ана.
Дуьхьалъялал хьо -
Сан са хьаггол - пана.

Дуьхьалъялал хьо
Далла гучу хьолехь.
Дуьхьалъялал хьо
ХIу-буьртигал пхьора.

Дуьне бIарзлур дац,
Къа ца къасстал мелах.
СагIа гIеллур дац,
Вайша Лаьттахь мел ду.

Хьаван векал хьо,
Со - Адаман векал,
Вайша токхур ду
Кху умматан декхар...

Суо хьалхавалахь,
баккха кхаь бу сан;
Суо тIаьхьависахь,

бан синтем бу сан:
"Хьо парггIат верза
хьайн барзахе, - аьлла, -
Ас беза дуй буу,
суо лийр ву аьлла!»
Шайл хьалха ца валахь,
моьттуш, со вуьсу,
Бала а ца баххьал
"къахетарш" бу сан.

1998 шо

ПIелгийн иэс мерзашна зийза,
ПIелгийн иэс чолакхчу куьйган.
Да воцу жIаьла ду цIийзарг
Даьгначу ков-кертан уьйтIахь.

БIаьргийн иэс серлонна зийза,
БIаьргийн иэс - девллачу бIаьргийн.
Хедаш яц гIайгIанийн гийзиг.
Соцуш бац хьовзамийн бIагор.

Деган иэс уьйрашна зийза
Некхера даьккхинчу деган...
Цхьажимма сатоха деза.
Дагна ша дицдала мега.

2001 шо

Букъ нисбе, кур аркъал ца сеттош,
Юьхь-дуьххьал хилийта хьажар.
Сурам-куй хьалтатта, ца кегбеш,
ГIиндагIе ца деш хьайн бIаьрг-цIоцкъам, хьаж а.

Элийн мохк хила хьакъ ярий хьо-м, Нохчийчоь,
Лай каро йиш йоцуш, шеран некъ барх.
Оьзданийн мохк хила хьакъ ярий, Нохчийчоь,
ЖIаьлехь а ца хаззал и жIаьлин гIалх.
ГIураша хьан кевнаш сийсаздан хьакъ дара.
Зайлаша хьан неIарш хьакъ дара сийсазъян.
Ийманан зеррат а, Илманийн хьарм* а
Ю аьлла, хьакъ яра дуьненна цIе хаза.

Хьакъ яра...
Ткъа хилларг хIун ду хьох, Нохчийчоь?
Хьан бала болчунна хьох бала хили,
Хьан гIайгIа йолчунна хьох гIайгIа хили.
Хьо юьллуш йиллина хилла техь, Нохчийчоь,
Лам боцчу нахана хIонсанна аьлла!

Зайл буллуш, неI чIагIахь, хьо арахь юьсу
Моттал хьан цIахь цIера хиллачу кIенташна,
Эхь хилла йогIийца хьан хIора буьйса.
Зайл буллуш, ца вижахь, арахь ву моттал
Лам болчу кIентан гIов шеконе балар,

Нохчийчоь, ма далатохар ду, моттахь!..

1999 шо

Нохчийн мотт..

Да ваьлла ца волуш,
Да вала ца вуьтуш,
Ког хецна ца болуш,
Т1ам баржо ца кхуьуш,
Г1амарлахь х1у санна,
Овкърлахь суй санна,
Бихкина 1илманна,
Бихкина иллина,
1иллина биллина,
Биллина 1иллина.

Да хила цхьаь ваьлча:
- Г1аттахь! - цо аьлча,
Г1аьттинарг дицдина,
Г1аттийнарг вицвина,
Сиз хьокхуш нисдина,
Эзарнах исс дина,
Да волуш, буо дина,
1иллина биллина,
Биллина 1иллина.

Бийцина Шо1ипа,
Бийцина Соипа,
Бийцина шайхаша,
Тептарша, жайнаша.
Дийцинарг харцдора,
Туьрца и дацдора,
Даьттанца хьан а дой,
Ахкарца шар а дой, -
Юха а д1абуьллура.
Хьо г1енах боьлура.

Тархашца тарх г1иттош,
Т1улгашка дуьйцуьйтуш,
Мохьмад* а т1ех1итти, -
Т1улгаша дуьйцура.
Дош дашах хьегорца,
Дашехь дош кьегорца
1аьрби* а велира -
Дала схьавелира.
Хьо меттахбуьйлура.
Хьо г1енах боьлура.

Джунайдан Мохъмад а,
Мохъмадан Мусбек* а
Г1аъттира, мохъ аьлла,
Даг чохъ хъан ч1об декна.
Цу к1ентийн баланаш -
Хьо самабала ду.
Хьо самабаха ю -
Тхо к1ентийн алунаш.
Бер бац хьо 1иллина,
1иллина биллина.

И анакевне* а
Лаьтташ ю йиллина,
Тхо к1ентийн зовналла,
Лаьтте лерг диллина.
Сайратех* сайрат - хьо
Бала ду сирратах.
Нхчийн мотт, г1аттахъа,
Х1ар дуьне латтахъ - ма,
Бер бац кхин 1иллина -
Ас хъашлаг1а йиллина!

* Мамакаев Мохъмад
* Мамакаев 1аьрби
* Дикаев Мохъмад, Кибиев Мусбек
* космос

Т1ехъдуьзна собаран бустамаш,
Лаг къуьйлу г1айг1анан ветано.
1амаве ахъ, дуьне, пусардан
Индаг1ал 1аьржачу вертанан.

1амаве ахъ, дуьне, пусардан
Ши аьрша юстучу бустаман...
Д1о акха лаьттачу торхан а...
Цхъаь-ах дол г1аьттинчу борзан а..

2001 шо

СОБАР

Баттара ца ели аьлла,
цкъа шаьлта бехкеен ярий.
Лергамолха ца иккхи* аьлла,
мажар а бехкеен ярий.
Гуттар а цахуьлчу далахъ,
куьйгаша х1ун дер, ца хаьа-кх.
Маржа, и цкъа а ца хаа,
массо седа-жайна дагон дарий!

07. 99 шо

*Кхузахь: герз ца дели аьлла.

Тоделча, дика ду вайн дахар-лер-ма:
Хи а - чохь, газ а - чохь, иштта дла кхин а.
Делахь а, цу чохь мел доккха сакъерарх,
Къахета-кх туьнкалган клур газчу цийнах.

Вайн дахар то мел лун, мел хазахета-кх,
Делахь а доцучохь аганан техкар,
Я ерза ца туьгчу куьйранан лестар,
Мел чогла чохь хиларх, хьуо цлахь ца хета-кх.

Йочанна леткъамаш бар хьан ма эрна ду.
Йоькхенна хастамаш бар хьан ма эрна ду.
Хьуна и дезар я хьуна ца дезар и -
Жил-1алам-м даим а ша хила деззарг ду.

Леткъамаш ца оьшу - хьо цунах 1амахьа.
Хастамаш ца оьшу - дуьххьалд1а 1амахьа:
Йочанаш яг1ахь а, йоькхенаш латтахь а,
Хьуо хила веззарг а хилий, д1алаттахьа.
Кху лаьттахь стагна ша хила ма-веззара
хилар - и ма хала, ма атта дезар ду...
1988 шо

Сецалой,
1амалой аьрха дог кара.
Лелалой,
Вахалой тай тоьхча санна...
Хьо марша 1ойла сан,
хьо марша 1ойла.
Анайист лепийла даим а ана..

Шеш-шен ду,
Бен-бен ду г1уллакхаш нехан.
Шеен-шен ду,
Бен-бен ду г1уллакхийн мехаш.
Хьо марша 1ойла сан,
хьо марша 1ойла.
Анайист мукъане юьсийла леха..

Хетаро,
Моттаро дог дина 1еха,
Дов дина,
Чов йина ца волу кех а.
Жима юрт,

ц1еран ц1а, хьо марша 1ойла.
Дуьту хьо - анайист! - суо юхавеха...

2000 шо

Леллашехь, х1инц-х1инца йолийна бохуш,
Чухъаьжча, бух гуш ю оьмаран кхаба.
Хетарехь, кхабанан бух хилла болуш,
Кхин бахьна дацара-кх, сов сиха кхачо.

Доладал ца хуьлу мел деха де а.
Ерзаял ца хуьлу мел еха буйса.
Хетарехь, г1унан т1ам д1ахецабелла...
Хетарехь, схъалаца зрна сатуьйсу...
